

Практичне заняття 1.

Частина 1

Теоретичні та методологічні засади оподаткування

План

1. Сутність та історія виникнення податків.
2. Функції податків.
3. Податкова система: сутність та принципи її побудови.
4. Класифікація податків.
5. Податкова політика.

Основні терміни та поняття

Податок. Функції податків. Податкова система. Елементи податкової системи. Об'єкти та суб'єкти оподаткування. Платник податків, та їх права. Строк стягнення податків. Способи стягнення податків. Податкове законодавство. Податкова політика підприємства. Методи планування податкових платежів. Податковий календар. Податкові пільги.

Методичні рекомендації

Вивчаючи дану тему, треба насамперед звернути увагу на провідну роль податків у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів. У процесі вивчення *першого* питання теми необхідно звернути увагу на те, що податки є обов'язковим елементом економічної системи. Головними передумовами виникнення податків є перехід від натурального господарства до грошового та утворення держави. В історії оподаткування (в глобальному сенсі) зазвичай виділяють 3 етапи. Важливо підкреслити особливу роль податків у сучасному суспільстві, що зумовлено специфікою розвитку економічних систем на межі XIX – XX, XX – XXI століть. Крім традиційних задач, які стояли перед державою протягом всього періоду

розвитку цивілізації, з'явилися якісно нові, такі як рішення глобальних проблем (екологія, врегулювання демографічної ситуації, раціоналізація використання природних ресурсів тощо). В даному випадку податки виступають не тільки головним джерелом доходів, але й важливим інструментом регулювання процесів негативних зовнішніх проявів діяльності людства. Особливо актуальним у цьому напрямку є введення екологічних податків.

У результаті вивчення *другого* питання теми необхідно зрозуміти основні функції податків, а саме фіскальну, регулюючу, контрольну. До підсистеми додаткових функції належать розподільна функція, накопичувальна, стимулююча.

Третє питання потребує усвідомлення сутності податкової системи як сукупності діючих у державі податків і податкових платежів. Сукупність форм і методів стягнення частини доходу юридичних і фізичних осіб у дохід бюджету утворює систему оподаткування. До вихідних принципів побудови податкової системи слід відносити формування доходів бюджету у процесі перерозподілу ВВП; встановлення однакових обов'язків і відповідальності перед бюджетом для суб'єктів господарювання всіх форм власності; встановлення оптимального співвідношення між частиною доходу, що стягується з підприємств, і частиною, що залишається у них для розвитку власного виробництва, соціальної сфери і матеріального стимулювання працівників. Серед основних принципів функціонування податкової системи мають бути виокремлені одноразове оподаткування одного й того самого об'єкта; рівність суми сплаченого податку вартості отриманих від держави благ та послуг; цільове призначення кожного виду податку, тобто його спрямованість на покриття конкретних видів витрат бюджету; застосування нових податків повинно відбуватися лише для покриття нових витрат держави, а не дефіциту бюджету; вони мають бути простими і зрозумілими для платників податків, умов оподаткування; стягнення податків у зручний для платника час і зрозумілим для нього методом оподаткування; звітування уряду про використання податків.

У *четвертому* питанні необхідно звернути увагу на те, що обов'язкові платежі податкового характеру можуть класифікуватися за різними підставами: залежно від органу влади, який встановлює і скасовує податки та території дії податку; за видом фонду, до якого надходять податки; за видом платника; за формою оподаткування; за економічним змістом; за характером використання; за періодичністю стягнення; за обліком податкового платежу; за способом стягнення; за методом оподаткування; за формою стягнення.

Вивчаючи *n`яте* питання теми, потрібно зрозуміти суть податкової політики як діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Питання для самоконтролю

1. Чим зумовлена поява податків у суспільстві?
2. Прокоментуйте, у чому полягає відмінність між поглядами на сутність і необхідність податків видатних науковців минулих століть?
3. Назвіть і охарактеризуйте функції податків.
4. Визначте елементи податку.
5. У чому полягає сутність прямих податків? Назвіть їх види. У чому полягає сутність непрямих податків? Назвіть їх види.
6. Розкрийте особливості загальнодержавних та місцевих податків.
7. Що таке податкова система держави? Вкажіть її складові.
8. У чому полягає сутність податкової політики?
9. Перелічіть принципи, на основі яких проводиться податкова політика.
10. Назвіть етапи становлення ринкової економіки та охарактеризуйте особливості податкової політики на кожному з них.

Тестові завдання

1. Назвіть передумови виникнення і подальшого розвитку податків:
 - а) існування держави, суспільний поділ праці;
 - б) виникнення грошей;
 - в) існування держави, розвиток товарно-грошових відносин;
 - г) усі пункти правильні.
2. Податки – це:
 - а) обов'язкові платежі юридичних осіб до місцевих бюджетів

залежно від розміру доходів;

б) обов'язкові платежі фізичних осіб до державного бюджету залежно від вартості майна;

в) обов'язкові платежі до бюджету відповідного рівня, здійснювані платниками в порядку і на умовах, що визначаються законами про оподаткування;

г) усі відповіді правильні.

3. Платником (суб'єктом) податку є:

а) юридичні та фізичні особи, які нараховують податок за відповідний період;

б) юридичні та фізичні особи, на яких законодавством покладено зобов'язання щодо внесення податків і зборів в бюджети різних рівнів;

в) юридичні та фізичні особи, які сплачують податки продавцю (постачальнику) в ціні товарів (послуг).

4. Носій податку – це:

а) юридична чи фізична особа, яка безпосередньо перераховує податок до бюджету;

б) суб'єкт підприємницької діяльності, який сплачує податки;

в) фізична особа, яка є споживачем товарів і послуг та яка сплачуючи їх вартість, сплачує і всі податки;

г) юридична особа, яка сплачує прямі податки за рахунок доходів, отриманих від реалізації товарів і послуг.

5. Об'єкт оподаткування – це:

а) фізична чи вартісна величина, щодо якої нараховується податок;

б) фізична величина, щодо якої нараховується податок;

в) вартісна величина, щодо якої нараховується податок;

г) особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок.

6. Джерело сплати податку – це:

а) предмет, який підлягає оподаткуванню;

б) дохід суб'єкта, з якого сплачується податок;

- в) майно, з якого сплачується податок;
- г) товари, з яких сплачується податок.

7. Одиниця оподаткування – це:

- а) чисельна одиниця виміру об'єкта оподаткування;
- б) величина податку;
- в) частка податку в доході платника;
- г) податкова ставка.

8. Податкова ставка – це:

- а) одиниця виміру об'єкта оподаткування;
- б) розмір податку;
- в) величина податку на одиницю оподаткування;
- г) частка податку в доході платника.

9. Податкові пільги – це:

- а) зменшення розміру податкової ставки;
- б) повне або часткове звільнення платника податку від оподаткування;
- в) частка, яка зменшує базову ставку;
- г) відстрочка сплати податку.

10. До прямих податків належать:

- а) мито;
- б) плата за землю;
- в) податок на додану вартість;
- г) акцизний збір.

Частина 2

Загальні особливості та ознаки податкових систем країн з різною економічною спрямованістю

План

1. Зміст теорії Кейнса в частині побудови податкової політики держави.
2. Теорія А. Лаффера як економічна база побудови податкової політики держави.
3. Особливості податкових систем країн з командно-адміністративним напрямком економічного розвитку.
4. Особливості податкових систем країн з ринковим напрямком економічного розвитку.

Основні терміни та поняття

Економічна теорія Кейнса. Модифікація економічної теорії Кейнса. Економічна теорія Лаффера. Складові податкової системи. Державне регулювання податкової системи. Методи впливу держави на економічну ефективність підприємства. Пільги. Вільні економічні зони. Оподаткування вільних економічних зон. Податкова культура платників податків. Податкова дисципліна.

Методичні рекомендації

Вивчаючи *перше* питання теми, доцільно передусім усвідомити те, що на думку Дж. Кейнса, високі податки відіграють позитивну роль. Зниження податків та викликане цим зниження обсягу доходів бюджету може посилити економічну нестійкість. Дослідження податків в їх взаємодії із сукупними показниками, у першу чергу, потребує з'ясування оптимального рівня податків та їх впливу на збалансованість у приватному секторі. Таким чином, Дж. Кейнс розробив принципово нову теорію податків, спрямовану на регулювання економіки в умовах функціонування ринкового господарства.

Розгляд *другого* питання теми варто розпочати зі з'ясування сутності податкової теорії Лаффера, який висунув теорію "податкового клина", який держава "вбиває" між економічними суб'єктами і процесом виробництва. Щоб збільшити виробництво продукту, потрібно здійснити такі заходи політики, які одночасно підвищували б і попит компаній на фактори виробництва, і бажання цих факторів бути зайнятими. З цією метою необхідно знизити усі види податків. Але ці скорочення будуть ефективними, якщо найбільшою мірою знижуються граничні ставки податків.

У процесі вивчення *третього* питання слід зосередити увагу на те, що в умовах командно-адміністративної економіки податки виконують не властиві їм функції. Державне планування, централізація ринку призводять до повного одержавлення об'єктів власності. У наслідок цього відбувається цілковита втрата державою фіскальної функції податків.

У четвертому питанні слід наголосити на тому, що для сучасних держав з ринковою економікою характерним є втручання в різні сфери економічного життя. Різниця лише в ступені цього втручання. У США — воно менше, а в Швеції — більше. Основним інструментом державного регулювання є податкова політика та фінансовий вплив на підприємництво. Завдяки цьому впливу держави досягають поставленої мети по забезпеченню економічного зросту, провадженню ефективної цінової політики, зайнятості населення країни, створенню системи соціального захисту менш захищених верств населення, створенню рівноваги у зовнішньоекономічній діяльності тощо.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте модифікації економічної теорії Кейнса в сучасних умовах та їх вплив на розробку податкових систем.
2. Визначте складові податкових систем різних країн та особливості окремих її елементів.
3. Надайте характеристику методів впливу держави на економічну ефективність підприємства та їх характеристики.
4. У чому сутність вільних економічних зон та особливостей сплати податків у цих зонах?
5. Визначте характерні риси податкової культури платників податків,

внесків та обов'язкових платежів.

6. Чи можна стверджувати, що формування системи оподаткування відбувається на основі взаємодії ринкового та адміністративно-розподільчого механізмів?
7. Перелічить ринкові чинники, які слід враховувати при формуванні системи оподаткування на державному рівні.
8. На які основні запитання має відповідати сформований у будь-якій економічній системі особливий податковий механізм?
9. Назвіть особливі підходи до вибору податкової бази.
10. Охарактеризуйте економіко-функціональні принципи оподаткування.

Тестові завдання

1. До принципів побудови податкової системи України не належить:

- а) економічна обґрунтованість;
- б) соціальна справедливість;
- в) стабільність;
- г) добровільність.

2. Яке із визначень податків є найбільш вичерпним:

- а) будь-який платіж на користь держави;
- б) сукупність платежів на користь держави, що встановлені законодавством;
- в) добровільні пожертвування на користь держави;
- г) обов'язковий регулярний платіж юридичних або фізичних осіб, що встановлюється державою і сплачується па її користь до державного або місцевого бюджету у відповідності до дійсного законодавства.

3. За економічним змістом податки поділяють на:

- а) прямі та непрямі;
- б) податки на доходи, податки на споживання та податки на майно;
- в) загальнодержавні та місцеві;

г) загальні та спеціальні;

4. Крива А. Лаффера графічно інтерпретує теорію:

а) підвищення норми оподаткування завжди веде до збільшення величини податкового надходження до казни держави;

б) підвищення норми оподаткування завжди веде до зменшення податкового надходження до казни держави;

в) підвищення норми оподаткування не завжди призводить до збільшення величини податкового надходження до казни держави.

г) зміна норми оподаткування не впливає на зміну величини податкового надходження до казни держави.

5. До прямих податків відносять:

а) податок на прибуток підприємств;

б) акцизний збір;

в) мито;

г) субсидії.

6. Які з податків найшвидше змінюють структуру споживчого вибору різноманітних продуктів:

а) податок на додану вартість;

б) акцизний збір;

в) податок з доходів фізичних осіб;

г) фіксований сільськогосподарський податок.

7. Хто був прихильником прогресивної системи оподаткування та вважав, що вона стимулює прийняття ризику виробниками щодо їх капітальних вкладень був:

а) А. Сміт;

б) А. Лаффер;

в) Дж. Кейнс;

г) К. Маркс.

8. Яка із функцій податків може стримувати або стимулювати діяльність підприємств у відповідних напрямках?

- а) фіскальна;
- б) розподільча;
- в) бюджетоформуюча;
- г) регулююча.

9. Зниження ставок податків призводить до:

- а) уповільнення темпів інфляції;
- б) збільшення витрат на споживання і стимулювання економіки;
- в) скорочення витрат підприємств;
- г) зменшення надходжень в бюджет, як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

10. Податкова система – це

- а) сукупність окремих ланок фінансових відносин, за допомогою яких держава формує і розподіляє централізовані фонди грошових ресурсів;
- б) сукупність обов'язкових платежів до бюджетів, що справляються в державі;
- в) сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються у законодавчому порядку;
- г) сукупність органів державної податкової служби та організація їх роботи щодо забезпечення своєчасного та повного надходження податків до бюджетів усіх рівнів;
- д) правильної відповіді немає.